PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN

Armağanı

EDİTÖRLER
PROF. DR. ÜZEYİR ASLAN
PROF. DR. HAKAN TAŞ

SERÜVEN YAYINEVİ

PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN

Armağanı

Editörler

Prof. Dr. Üzeyir Aslan
Prof. Dr. Hakan Taş

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Kasım 2025

ISBN • 978-625-5749-38-3

© copyright
Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.
The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing
Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak
Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA
Telefon / Phone: 05437675765
web: www.seruvenyayinevi.com
e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume
Sertifika / Certificate No: 47083

TAKDİM • 5

PROF. DR. ABDULLAH AZMİ BİLGİN'İN HAYATI VE ESERLERİ • 7-22

PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN İÇİN • 23-35

ALBÜM • 37-48

MAKALELER • 49-775

ABİR, Furkan*: Mehmet Rauf'un Eylül Romanında Mekânın Psikolojik ve Kuramsal Çözümlemesi* • 50-65

AÇA, Mehmet: *Alışverişi Sohbete Dönüştüren Bir Kuşağın Çaresizliği: Alışverişte Yüz Yüze İletişim Yokluğu* • 66-76

AKGÜL, Mehmet - KAYNAK, İbrahim: *Azmi Bilgin'in Yetiştiği Sosyo-Kültürel Vasat* • 77-86

AKPINAR, İsa - KILIÇ, Muzaffer: *Ahdî-i Bağdâdî'nin Neşredilmemiş Şiirleri* • 87-124

ALKAN, Ahmet: *İlm-i Nücûma Dair Manzum Bir Risale: Manzûm Medhal* • 125-181

ALPAYDIN, Bilal - EDEBALİ, Zeynep*: "Hâke Düşmiş Bir Güherdür Bu 'Ubeydî" Yahut Ubeydî Çelebi'nin Farsça Şiirleri Üzerine* • 182-201

ALPTEKİN SARIOĞLU, Leyla: *Yûnus'un Manzûme-i Bî-Namâz'ı ve Çarhacı Miskîn'in Hâzâ Bî-Namâz İlâhisi ile Mukayesesi* • 202-219

AMOUTSKA, Elif: *Osmanlı'da Yunan Dili Eğitimi Kaynaklarından Aleksandros Konstantinidis Paşa'nın 'Usûl-i Lisân-ı Rûmî'si Üzerine* • 220-237

ASLAN, Üzeyir: *ʿAmīḳī Çelebi ve Şiirleri* • 238-295

AYDOĞAN, Hatice Aycan: *Bayramî-Melâmîlik Geleneği İçerisinde Lâmekânî Hüseyin Efendi'nin Konumu Üzerine Bir Değerlendirme* • 296-313

BATİSLAM, H. Dilek: *Divan Edebiyatında Ka'be ve Mesîhî'nin "Ka'be" Gazeli* • 314-336

CİCİOĞLU, Muhammet Nurullah: *XIX. Yüzyılda Türkistan'da Kaydedilen Halk İnanışlarıyla İlgili Bir Efsane Üzerine* • 337-353

COŞKUN, Osman: *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve İletişimsel Yaklaşım* • 354-375

ÇELEBİ ÖRNEK, Merve: *Halk Tıbbı ve Klasik Şiir Etkileşimi Bağlamında "Göbeği Düşmek" İfadesi* • 376-383

ÇİÇEKLİ, Gülfidan - TAŞ, İbrahim: *Kutadgu Bilig'de İzahlı İkilemeler* • 384-396

DENİZMEN, Serap: *Balat Dârülmesnevî Tekkesi Vakfiyesinden Hareketle Bir Mesnevîhânenin Teşekkülü* • 397-408

DOĞMUŞ, Dilşad: *Dergâh Dergisi* • 409-419

DURSUN ÖNEN, Kübra Fatma: *Edebiyat Programlarının Dijital Dönüşümü: Radyoda Edebiyat* • 420-441

EMRE Ö., Esra: *Kemâl Paşa-zâde Dîvânı'nda Çeşitli Âdetler ve İnanışlar* • 442-462

GASIMOVA ÇATALKAYA, Günay: *Muamma Çözümünde Yöntem Olarak Teşbih* • 463-484

GEMİCİ, Nurettin: *Osmanlı Tarih Kaynaklarına ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Kethüdâ Kara İbrahim Paşa* • 485-514

GÜLER, Büşra: *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında "Saka Güzeli" Adlı Masalda Kadın Problemi* • 515-528

HARMANCI, M. Esat: *Hacı Bayram Veli'nin Melameti* • 529-539

KILINÇ, Abdulhakim: *Müşa'şa'lar, Fuzûlî ve Farsça Bir Kasidesi* • 540-557

KOÇ GİANNOPOULOS, Aylin: *Karamanlıca Bir Dergideki Tıbbi Yazılar* • 558-577

KORKMAZ, Feryal - TABAKLAR, Özcan: *Kutb'un Hüsrev ü Şîrîn'inin Giriş Bölümü Üzerine Bazı Dikkatler* • 578-586

KÖSE KARAKAYA, Merve: *Osmanlı Şiirinde Köleliğe Dair İki Terim: Tedbîr ve Müdebber* • 587-598

KÖSEOĞLU, Ekrem - ASLAN, Üzeyir: *Mehmet Uzun ve "Ormanda Yürüyüş" Hikâyesi* • 599-609

KUFACI, Osman: *Hayâlî Bey'in İmgelem Dünyasında Kalender Dervişlerinin Simgelerinden "Na'l"* • 610-620

ÖNLER, Selim: *Evliya Çelebi'nin Gözünden İstanbul'un Şehir Oğlanları* • 621-631

ÖZKAN, Mustafa: *Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Ortaya Konan Amme Cüzü Tefsirleri Hakkında* • 632-653

ÖZKAN, Utku: *Fransa Ulusal Kütüphanesi Supplément Turc 361 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuasının Tanıtımı ve "Vâsûht" Tarzında Yazılmış İki Gazel İle Bir Rücû Gazeli* • 654-665

ŞIVĞIN, Hilal: *Emrî Dîvânı'nda Göz Hastalıkları* • 666-676

UZUN, Mehmet Fatih: *İbn-i Bâlî'nin Emâlî Tercümesi* • 677-696

VAROL, Yunus Emre: *Ali Şîr Nevâyî'nin Leylâ vü Mecnûn'una Dair* • 697-726

YAKUT, Emrullah: *İsmet Özel'in Divan Şiiri Hakkındaki Görüşleri* • 727-740

YERLİ, Zeliha: *Klasik Türk Şiirinde "Çeñe" Üzerine* • 741-753

YILMAZ, Aslıhan - TAMAR, Fatma Nur*: Yûsuf Emirî'nin Dehnâme Adlı Eserinde "Baş" Sözcüğüyle Kurulmuş Deyimlerin Yapı ve Anlam Bakımından İncelemesi* • 754-775

MEHMET UZUN VE "ORMANDA YÜRÜYÜŞ" HİKÂYESİ

Ekrem KÖSEOĞLU* - Üzeyir ASLAN**

1. Mehmet Uzun'un Hayatı[1]

1941 yılında Rize'nin Kendirli beldesinde dünyaya geldi. Uzunali ailesine mensuptur. Baba adı Muhammet, ana adı Emine'dir. Dedesinin Romanya'da bulunması nedeniyle babası Muhammet on yedi yaşına kadar Romanya'da kaldı. Bu dönemde Ruslara esir düştü ve altı aylık esir hayatı oldu. Yedi yıl devam eden askerliği süresince I. Dünya Savaşı'nı gördü ve Kuvayi Millîye'ye katıldı. Askerliğin ardından babası önce Rize'ye; ardından Samsun'a yerleşti, tütüncülükle uğraştı.

Mehmet Uzun, henüz çocuk yaştan itibaren Samsun'da tütün, mısır, buğday ekiminde ailesine yardımcı olmuştur. Ancak babasının aksine zayıf bir fizik yapısına sahip olduğundan tarım işlerinde oldukça zorlanmıştır. Kış aylarında Rize'ye gidip *Kur'an* ve dinî bilgiler dersleri aldı. Ailesi sadece kışın gittiği Rize'ye 1952'de daimî olarak yerleşti. Rize'de sahip oldukları tüm arazilere çay ekimi yaptılar, çay üretimi ailenin temel geçim kaynağı oldu.

Mehmet Uzun, İlkokul eğitiminin yanında *Kur'an* derslerine devam etti. Yazı yazma süreci kendi ifadesiyle şöyle başlamıştır:

> *1953 yılında henüz üçüncü sınıf öğrencisiyken köy mektebinde düzenlenen kompozisyon yarışmasında birincilik kazandım. 'Bir sayfa yazıp beğendirdiysem yüz sayfa yazıp da beğendirebilirim' düşüncesi o yaşta bende hasıl oldu. Yazma konusunda hep bir gayret içinde oldum, taklitten kaçınıp özgün yazılar, hikâyeler yazabilmeyi hep arzuladım.*

Beş yıllık ilkokul hayatından sonra medrese öğrenimi için İstanbul'a

* Türk Dili ve Edebiyatı Öğr., Doğa Koleji Kurtköy Kampüsü Ataşehir-İstanbul, ekrem.koseoglu@dogakoleji.com

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, uaslan@marmara.edu.tr, İD: 0000-0002-8478-4580

1 Bu bölüm, E. Köseoğlu'nun Mehmet Uzun'la 20 Şubat 2024'te yaptığı röportajdan oluşturulmuştur (Uzun 2024).

gitti. Burada Mahmut Ustaosmanoğlu (ö. 2022) başta olmak üzere birçok müderristen dersler aldı, İstanbul kütüphanelerinden istifade etti.

1962'de İskenderun'da denizci olarak askere alındı. Askerde kâtip kursuna gönderildi ve kursu başarıyla tamamladı. Ankara Deniz Kuvvetleri Komutanlığında çavuş rütbesiyle iki yıl kâtiplik yaparak askerliğini tamamladı. Bu dönemde deniz kuvvetlerine ait kütüphaneden çok istifade etti. Askerlik dönüşü Rize Kendirli'deki çay tarımı ve küçük ölçekli çay işletmesi geçim kaynağı olmaya devam etti.

Daha önce başladığı çalakalem yazı deneyimlerine 1969'da yirmi sekiz yaşındayken belli bir düzende yeniden başladı. Şiir, deneme, hikâye ve roman türünde eserler meydana getirdi. Bu eserlerini 2019'da *İfade* adıyla üç cilt hâlinde bir araya topladı (Uzun 2019) ve sonifadem.com adlı web sitesinde kitap içeriklerini pdf olarak paylaştı (Uzun 2020).

Günlerini yaptırdığı caminin sohbet odasında ilmî çalışmalar yaparak münzevi şekilde geçiren Mehmet Uzun Arapça bilmektedir, evli ve altı çocuk babasıdır.

1.1. Hayata bakışı

Mehmet Uzun, *İfade*'nin "Sunuş" kısmında hayata bakışını, eserlerini niçin kaleme aldığını, sanat anlayışını, dolayısıyla bir anlamda poetikasını dile getirmektedir.

M. Uzun herşeyden önce samimi bir Müslümandır. Hayata İslam penceresinden bakmaktadır. İnsanların çoğunun inkârda olması, bir kısmının farklı inançlara sahip bulunması, Müslümanların ise lakaytlığı, samimiyetsizliği onu üzmektedir. Gayrımüslimler fenle ilerlemiş, güçlenmiş, birlik olmuşlardır ancak Hakk'ı tanımaktan da uzaklaşmışlardır. Ellerinde fen gücü vardır, Allah onlara nasip etmiştir, çünkü çok çalışmışlardır ancak yanlıştadırlar. Müminler ise gaflet ve tembellik içindedirler. "İslam dininden uzak olanların perişan sonlarıyla dertliyim." diyen Uzun, gayrımüslimlerin akıbetine üzülmektedir, onları İslamlaştırma derdindedir. Müslümanların yanlışta olanlarını ise kurtarma isteğindedir.

O insanları kendi ifadesiyle "ateş"ten kurtarmak için edebiyatla uğraşmakta, bu görevi edebiyatla omuzlamaktadır. Ona göre bugün İslamî edebiyat dünyası yeteri kadar "işlenmemiş"tir. "Öğreticilikte ön alan", sembolik hikâye vb., çok yönlü beliğ şiir zayıf kalmıştır (Uzun 2019, 8). Günümüz romanlarında maddi zevkler işlenmekte, şehevi duygular öncelenmektedir; yazar ise "hikmet"i öne çıkarmaktadır. Edebiyat zamanın ihtiyacına cevap verebilmelidir. Bugün hikmete ihtiyaç vardır fakat ona olan duyarlılılık azalmıştır. Bu sebeple yazılarının okuyucuya

ulaşmasının zor olacağı kanaatindedir (Uzun 2019, 9).

M. Uzun esasında bir "kalem ehli, fesahatçi, belagatçi" olarak tanınmak istememektedir; onun derdi edebiyatı hizmet aracı görerek insanların ateşe atılmalarına engel olmaktır. Bu yolda hayallerine ve kalemine güvenmektedir. Böyle bir "çile"si olduğundan Hakk'ın da yardımına mazhar olacağına inanmaktadır:

> *Himmetim, çare aramada sıkıntım, çetin merakım sağlayacaktır tasarruf. Yani getiremezsem de ortaya seçkin bir kitap; Rahman, Sübhan Rabbimiz çileme karşılık verecektir güzel akıbetlerle, hidayetlerle.* (Uzun 2019, 11).

Yazar, edebiyatı herşeyden önce Allah rızası için yapmaktadır. Kendi ifadesiyle "mükemmelliyetçi" olduğundan yazarken çok sıkıntılar çekmiştir. Taklitten korktuğu için de başka edebiyatçıları okumamıştır (Uzun 2019, 12). Bu üslubundaki ağız özelliklerinin, devrik ifadelerinin ve yer yer anlatımındaki bozuklukların sebebini açıklamaktadır.

1.2. Eserleri ve şahsiyeti

M. Uzun, insanları doğru yola iletmek maksadıyla ve mükâfatını Allah'tan umarak gayret etmiş ve telif ettiği eserlerinin on dördünü *İfade* adıyla bir araya getirmiştir. *İfade*'de yer alan hikâyeler şunlardır:

Çiçeklik, Ormanda Yürüyüş, Düzeltilen Mabet, Dargeçit, Kutup Yıldızı, Irak Savaşları, Kelebekler, Bir Yörenin Destanı, Rüya İçinde, Dağdaki Ev, Şehitlik, Topal Kâmil, Kardeşler, Yaz Gecesi. Bunların dışında *Gaflet ve Hüsran* ile *Alevli Tepe* adlı iki müstakil kitap çalışması daha vardır (Uzun 2019, 15).

M. Uzun'un eserleri manzum ve mensur olarak karışık hâldedir. Nesir parçaları arasına şiirler serpiştirilmiştir. Yazar, nesirde zorlandığını belirtiyor. Şiirde ise bazen hece ile bazen de serbest ölçü ile yazmıştır. Ölçüden ziyade kafiyeye önem verdiğini söylüyor. Nazım biçimleri de farklıdır; dörtlüklerle olduğu gibi mesnevi nazım şekliyle de şiirleri vardır:

> *Bir çınarlığa rastladım, servilik çevresi*
> *Bilemem nasıldır çınarla, serviyle ilgin.*
> *Neden orada derinleşti içimde sevgin?*
> *Tuhaf ki gelirdi canıma canının sesi.* (Uzun 2019, 20)
> ****
> *Beyaz çiçek, ey ayan çehre!*
> *Ne kadar ayansın bu kerre;*
> *Müberrasın, büsbütün duru*
> *Beklenen baharın suduru*
> *Dolaşır havada rayihan*

Çiçeğim, temayüzün burhan
Seninle çok çok nurlu âlem
Seninle de sürurlu âlem
Ayinemiz ey şeffaf cemal,
Nurunun içinde, esen kal. (Uzun 2019, 42)
****
Dostlar aramızdan çekilir gün gün
Yine bir arkadaşımız öldü dün (Uzun 2019, 77)

Yazar, hikâyelerinde asıl anlatıcı kendisi olmakla birlikte kimi zaman kahramanlarını, melekleri ve cinleri; hayvanat, nebatat ve cemadatı konuşturmaktadır (Uzun 2019, 16). Kimi zaman Tanzimat hikâye ve romanlarında olduğu gibi araya girerek okuyucuya nasihatler vermekte ve yol göstermektedir. Anlattığı hikâyelerin tamamı kendine aittir. Az sözle çok şey anlatmaya çalışmıştır. Hikâyelerinde "hor görülen ırkları", kadınları ve hayvan haklarını savunmaktadır (Uzun 2019, 18). Hakiki ve mecazi aşkı da "meşru ölçüler" içinde işlemiştir (Uzun 2019, 19).

M. Uzun, edebiyatta Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 1221), Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273), Lâmiî Çelebi (ö. 1532) ve İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1725)'nin eserlerinden ilham aldığını, onların yolunu izlediğini ancak onları taklit etmediğini ifade ediyor (Uzun 2019, 20). Eserleriyle sonraki nesillere seslendiği, okur kitlesi olarak sonraki nesillere hitap ettiğini, mesajını "yüz yıl, iki yüz yıl...iki bin yıl sonrakilere" iletmek istediği için çalışmalarını "İfade" adıyla biraraya topladığını belirtiyor (Uzun 2019, 21)

2. "Ormanda Yürüyüş"

"Ormanda Yürüyüş" *İfade'*nin ikinci kitabıdır (Uzun 2019, 109-164). Hikâye "Yürüsün" başlıklı dört dörtlükten oluşan hece ile yazılmış bir şiirle başlıyor:

Gönülden duadayım yazımı okuyana;
Rabbim onu korusun burada hem ebette;
Karılsın hoşluklara konulsun fevk cennete
Yüce Kevser suyundan içsin de kana kana

Hikâyenin kahramanı, padişahın güzel ahlaklı ve çok maharetli nedimidir. Bu nedimin adı da Nedim'dir. Padişah, Nedim'e birçok yetki vermiştir; idarenin başındadır, savaş esnasında ordunun komutanıdır. Padişah, Nedim'in kimliğinin gizli kalmasını istemektedir; bu sebeple her yeni görevde Nedim kılığını kıyafetini değiştirir. Bu girişten sonra yazar, araya girerek "Nedim" sözcüğünün anlamı hakkında okuyucuya bilgiler verir. Hikâyedeki padişahın kim olabileceğini okuyucuya sorar. Yunus Emre'den aşağıdaki beyti örnek vererek edebiyatta yüce Allah'a

"padişah" denildiğini hatırlatır:

Her bir çiçek bin nâzıla öğer Hakkı niyâzıla
Her mürgü hoş âvâzıla ol pâdişâhı zikreder

Nedim, bir ormanda gezintiye çıkar. Bu gezintiyle ilgili yazar Nedim'i şiirle konuşturmaktadır:

Bir büyük ormanda yürümekteyim hayat meşgale
Ulaşmam lazım... Tabii; var ulaşmamda mesele
Öğrenince bu orman yolunun kısa olduğunu
Bakmadım başka tarafa yürüyüverdim böyle
...
Yabancı bana bu orman; ilk gördüğüm yerdi çevre
Vatanın bir ücrasındayım, ciddi iş peşinde
Ah bir an evvel varsam da halletsem işimi
Bilirsiniz kişinin değerleri saklı işinde
...
Köhne orman elinde gönlüm söylüyor neler
Söyler: Cihan içinde beşer cidden muteber
Şahsiyetini bilen erer büyük devlete
Şaşarım o kimseye; sırt döndürür kıymete
...
Anlatacaktır bülbül gülistanın diliyle
Ey orman yurdu, bize gizliliklerden söyle

Son beyitle Nedim, ormandan öğüt ister. Bunun üzerine orman konuşmaya başlar:

Ey Ademoğlu sana ilk söz doğru iman et
Sapasağlam inançla mütedeyyin ol gayet

diyerek öğüde başlayan orman, herşeyden önce Nedim'in sağlam bir imana ve güzel ahlaka sahip olması gerektiğini hatırlatır. Ormanda yürüyüşüne devam eden Nedim, derin bir gölle karşılaşır. Bu göl "dünyanın gözü" gibidir. Gölün sahipleri ise Müslüman cinlerdir. Burada yazar tekrar araya girerek cinler hakkında bilgiler verir ve başka bir hikâye anlatır:

Nedim'in karşısına çıkan gölün sakinleri olan cinlerin sayısı dört yüz kadardır. Reisleri Baş Paşa denilen bir cindir. Baş Paşa zaman zaman dünyayı dolaşır, yardıma muhtaç olanlara yardım eder. Göle dalarak çok kısa bir sürede dünyanın başka bir yerine ulaşabilmektedir. Yeniden göle dalar, suda yüzerken ateşten bir oda ile karşılaşır. Bu oda su içinde susuz bir yerdir. İçinde güzel bir kadın yanmakta, feryat etmektedir: *"Vayy... Yandıkça yanıyorum... Çok yanıyorum! İçim dışım, ciğerlerim, kalbim yanmakta, sinem korlarla dolu, imdat, imdat!"* Baş Paşa, kadını bu hâlde

görünce üzülür, gözlerinden yaşlar akmaya başlar. Kulağına bir ses gelir:

> *Şu ateşte yanmakta olan kadın zamanında melikeydi. Elindeydi muhteşem bir devletin idaresi. Ülkenin başkenti sahilleriyle ünlüydü. Bu kadın da hergün sahillere gider, çırılçıplak yüzerdi. Bu şekilde seyredilmekten çok hoşlandığından halkını sahile davet ederdi.*

Birgün sahilden uzaklaşıp açılınca büyük bir balıkla karşılaşır, balık kadını yutarak denizin derinliklerinde kaybolur. İşte Baş Paşa'nın karşılaştığı kadın, o melike kadındır ve mezarı da o odadır.

Nedim, ormandaki yürüyüşüne devam eder. İki meyve ağacı görür; biri armut, diğeri elmadır. Görünüşlerinden çok önceden dikilmiş oldukları anlaşılmaktadır, Nedim şöyle der:

Belki yüz yıllık vardı bu armut ile elma
Yaşlarını söylüyor kocaman bedenleri
Anladım, ölmüş kim dikmişse bu meyveleri
Çünkü durum ortada; dikim yüz yıl olunca

Yazar yine araya girerek meyve ağaçlarını konuşturuyor. Önce sözü armut ağacı alır:

Armuttur adım benim
Nice nice sevenim
Lezzetim manadan arz
Hem muazzam düzenim
...
Cenabı Hak'tan oluş
Arayanlarda buluş
Cümlesi lütuf ancak
Lütufla uçuyor kuş
...

Sonra elma ağacı söze girer:

Sessizlikten sedayım
Al yanaklı elmayım
Manzaram göz alıyor
Yerde belirem ayım

Nedim, yürüyüşüne devam eder. Bu defa karşısına bir meşe ağacı çıkar. Dallarına papağanlar konmuştur. Papağanlar şöyle söyler:

Papağanız, hikmetten verilmiş bize hisse
Konarız daldan dala, takılmayız adrese
Bilen korunur, ona uğrayamaz vesvese
Görürüz yanlışları, gitmektedirler terse
...

Kol kol kapasa da şeyatin denen güruh
Ulaşamaz herkese saklanabilir ârif
Arifin saklanışı marifet türüdür sırf
Şunu iyice öğren: Mekânsız, zamansız ruh

Yazar tekrar araya girerek okuyucuya "şeyatin" sözcüğü hakkında bilgiler verir.

Nedim ormanda yürüyüşünü sürdürür. Karşısına avcılar tarafından vurulmuş, yaralı bir domuz çıkar. Domuz şöyle söyler:

Yaraladı bir avcı beni fena
Herif kıyabilmiş böylesi cana
Düşük mahlukuz yoktur diyeceğim
Amma yoktur söz kaderi yazana!
Bilmem muhakkak ölmemiz mi lazım
Ne olursa olsun yok itirazım
Zarar verebiliriz insanlara
Çünkü domuzum domuzluk marazım
Ey güzel kimse, gel de eyle medet
Hâlim malumun, yaram beter gayet
Söz veriyorum dokunmam ekine
Sar yaramı eyleme benden nefret

Nedim, domuzun hâline üzülmüştür, ona şöyle karşılık verir:

Ey domuz, domuzsan da yok günahın
Elbette yarattığısın Allah'ın
Lakin dünyan dar, kovalanırsın hep
Kovalarlar... Yok ocağın, penahın

Nedim, domuza yardım etmek ister ancak yaraları çok fazla olduğundan bir süre sonra hayvan telef olur. Nedim ormanda yürümeye devam eder. Bu defa karşısına kucağında bir çocuk, sırtında bir sandıkla bir kadın çıkar ancak kadın onu görmemiştir:

Kadın çıkıverdi ki vaziyeti pek dardı
Kollarında çocuğu, sırtında sandık vardı
Söylerdi hem ağlardı, önümde öyle gidiş
Önümde yürür, değil beni fark edebilmiş
Yaman durum kadında, cihan sırtanda bârdı
Kim görmüş böylesini, ruhumu elem sardı

Kadın, başkasıyla evlenen kocası tarafından çocuğuyla birlikte sokağa atılmıştır, şöyle demektedir:

Ağla Ayşe kızım, ağla
Göz yaşımız dönsün kana
Meğer ki gün günden acı
Ateşlere kim dayana!

Babam, mezarından kalk kalk
Kalk da Meryem'ine bir bak
Anam öldü, sen de öldün
Vaziyetim ne olacak?
Attı el oğlu sokağa
Zindan çöktü ortalığa
Evlendi gâvur kızıyla
Bin bela çöktü ocağa
Dedim: Kalayım arada
Yeter başıma tek dalda
Dedi: Görmeyeyim seni
Gölge eyleme burada
...
Ölümle bitecek acı
Ölüm derdimin ilacı
Derler: Öldü bir mustarip
Derler: Öldü Meryem Bacı!

Nedim, kadına yardım etmeye karar verir ve sandığını sırtlanır. Uzun bir süre yürüdükten sonra yorulduklarından dinlenmeye karar verirler. Nedim, bir gürgen ağacına yaslanır. Ağaca bir şiir oyulmuştur. Şiirin ilk dörtlüğü şöyledir:

Ben bir yolcuyum, geçerim bu tenhalardan
Gözlerim birini, haber getire yârdan
Haber ulaştırmak için yazı yazayım
Söz bırakırım geçerken beher diyardan

Bir süre dinlendikten sonra tekrar yola devam ederler. Karşılarına bir harabe çıkar. Harabenin duvarlarında da yazılar vardır. Biri şöyledir:

Mollayım din tahsili yaparım medresede
Hâfızım bitirişim oluyor yedi sene
Yaşım yirmidir, bu yıl askere alacaklar
Dönüş nasip olursa okuyacağım gene

Yürümeye devam ederler. Karşılarına bir yokuş çıkar. Nedim, sırtındaki sandıkla birlikte yokuş çıkmaya başlar. Bu sırada bazı ayetleri mırıldanmaktadır:

Ey Rabb'imiz, sana güvendik, sana yöneldik, dönüş sanadır. Ey Rabb'imiz, bizi inkâr edenlerle imtihan etme, bizi bağışla! Yegâne galip ve hikmet sahibi sensin!... Ey Rabb'imiz, üzerimize sabır yağdır ve Müslümanlar olarak canımız al! Ey Rabb'imiz, bize dünyada iyilik ve güzellik ver, ahirette de iyilik ve güzellik ver. Bizi cehennem azabından koru!

Nedim, yokuşu çıkınca etrafa saçılmış kitap sayfaları ile karşılaşır.

Sayfaların birinde "Kanlıçayır", "Güzeldiyar" isimleri dikkatini çeker. Bu isimler ona yıllar önce gördüğü bir rüyayı hatırlatır. Nedim, rüyasında Peydaye isimli bir kadına âşık olmuş ve ona evlenme teklif etmiştir. Kadın, eski adı "Kanlıçayır", yeni adı "Güzeldiyar" olan beldeden olduğunu söylemiştir. Nedim, daha sonra bu diyarı araştırmış, gerçekten bu isimde bir beldenin var olduğunu öğrenmiş fakat Peydaye'yi bulamamıştır.

Nedim, sayfaları okumaya başlar. Bir savaştan zaferle dönen komutan ve ordusunun yolu Kanlıçayır'a uğramıştır. Burası düz, içinde dereler akan, çevresinde üç köy bulunan bir yerdir. Komutan bölgeyi çok beğenir ve bir süre konaklamaya karar verir. Buranın adının Kanlıçayır olduğunu öğrenmiştir. Çok eskiden zalim bir hükümdar, on binlerce esiri getirip burada idam ettirmiştir. Adı bu yüzden Kanlıçayır'dır. Komutan arazinin güzelliğinden dolayı "Buranın ismi Güzeldiyar olmalı!" diyerek adını değiştirir. Komutan, konakladığı süre içinde burayı çok sever, burası için şiirler yazar:

Hamd, şükür Allah'adır... Ne kadar da güzel yer
Şu Güzeldiyar denen, bunda sessiz dereler
Etraf yamaçlar rükû, vadiler sâcid gibi
Kıyamı andırıyor naz edalı tepeler

Komutan gibi askerler de burayı sevmiştir. Erlerden birinin dörtlüğü:

Güzeldiyar, köyümden selam getirdim sana
Gerçi seni bilmezdim, beher sevdiğim için
Ayrılırken köyümden selam aldım yanıma
Seni ilk duydum, gördüm, sen bana yepyenisin

Nedim, sayfaları okumayı bitirdikten sonra tekrar yola koyulurlar. Nedim yine sandığı sırtlamıştır. Yazar, araya girerek Nedim'in zavallı kadına yaptığı yardıma benzeyen başka bir hikâyeyi hatırladığını söyleyer ve okuyucuya "Hakim Yakaza"nın hikâyesini anlatmaya başlar. Hakim Yakaza, Nedim gibi çalışkan, değerli, yardımsever birisidir. İbadet konusunda da çok gayretlidir. Fakat yaşlanmış, eskisi gibi insanlara yardım edememekte, ibadetlerini de istediği gibi yerine getirememektedir. Bir Cuma gecesi yatağından kalkarak namaz kılar ve şöyle dua eder:

Allah'ım, gençliğim tükendi, ihtiyarlığım ilerledi, ömrüm kısaldı. Heyhat ki ibadetim tamam değil, mahlukatına hizmetim eksik! Ey Mevlam, nice iyi dileklerim var, Hz. Muhammed hürmetine dileklerimi işleyebilme imkânını ver bana ey ilahi, ey merhametlilerin en merhametlisi!

Hakim Yakaza'nın duası kabul olur. Eski gücüne kavuşmuştur. Gecelerini ibadetle, gündüzlerini hizmetle geçirir, hiç yorulmaz. Birgün bir

dağ köyünde beş yetimiyle yaşayan bir kadının evinin yıkıldığını öğrenir. Kadına yardım etmek ister, onlar için yeni bir ev yapmaya karar verir. Köyün yakınında bir taş ocağı vardır, geceleyin oradan taş taşır, gündüzleyin evin duvarlarını örer. Bir gece yine taş ocağından taş çıkarırken göçük olur ve Hakim Yakaza göcük altında kalır. Köylüler ona ulaşamazlar. Çöküntünün olduğu yere mezar yaparak başına bir mezar taşı dikerler. Mezar taşında şöyle yazdırmışlardır:

Ey Hakim Yakaza, hayatın bütünüyle ders
Hatıraların ne güzel bilgi insanlara
Kalmışsa mezarın uzakta, insanlara ters
Boşa değil, senle kutsallaştırıldı ücra

Nedim, kadınla yürümeye devam eder. Sonunda kadının babaocağına varırlar. Kapıyı çalarlar, kadının yeğeni açar. Kadın durumunu anlatır, fakat yeğen merhamet göstermez, kadını kovar. Kadın yalvarmaya başlayınca silahını çıkarır ve ateş eder. Kadın ve çocuğu vurulur, her ikiside ölür. Hikâye burada biter.

Yazar sonsöz olarak Nedim'in ormanda yürüyüşü esnasında yaşadıklarına kısaca temas ederek onun gibi ağaçlara, hayvanlara ve yardıma muhtaç insanlara karşı merhametli ve yardımsever olanların cennete gireceklerini belirterek şu ayeti delil getirir: "Dön Rabb'ine, sen ondan razı, o da senden razı olarak." "Ayetlerimize iman eden halis Müslüman olan kullarım, sevinç ve neşeler içinde siz ve zevceleriniz cennete girin."

3. Değerlendirme

"Ormanda Yürüyüş", hikâye kahramanı Nedim'in ormandaki yürüyüşü sırasında karşılaştığı olaylar karşısındaki tutumunu konu ediniyor. Nedim, padişahın en yakın bendesidir. Padişah devlet işlerini ona havale etmiştir. Yazarın, Yunus Emre'nin bir beytini örnek vermesi padişahın yaratıcı Allah, Nedim'in de onun kulu, halifesi insanı temsil ettiğini düşündürüyor. Nedim'in yürüdüğü orman ise dünya hayatıdır. Yazarın, hikâyenin başında ormanı konuşturması; ormanın insanoğluna iman sahibi ve mütedeyyin olmayı öğütlemesi, esasen insanın hayat yolculuğunda imanla ve dinî değerlerle yol alması gereğine işarettir. Ormandaki göl ve onunla bağlantılı anlatılan hikâye, bu dünyada yalnız olmadığımızı, cinlerin de iyilerinin bulunduğunu okuyucuya hatırlatmak içindir. Nitekim *Kur'an'*da insanların ve cinlerin yalnız Allah'a kulluk etmeleri için yaratıldığı, dolayısıyla cinlerin de insanlar gibi ilahi mesajın muhatabı oldukları belirtilmektedir. Nedim'in yürüyüşü esnasında iki

meyve ağacı ve bir domuzla karşılaşması, insanın doğaya ve hayvanlara karşı takınması gereken; yıkıcı, yok edici değil yapıcı, var edici tutumu anlatmak içindir. Hikâyenin devamında Meryem karakteriyle karşılaşıyoruz. Meryem, kızı Ayşe ile birlikte kocası tarafından sokağa atılmıştır. Nedim, baba ocağına ulaşıncaya kadarki yolculuğunda kadının yanında olmuştur, onun ağır sandığını sırtlanmıştır. Böylece yazar, özellikle yardıma muhtaç kadınlara daima destek olunması gerektiğini ima ediyor. Aynı bölümde anlatılan Hakim Yakaza hikâyesi de benzer şekilde muhtaç, dul bir kadına yardım etmek isteyen, erdemli bir insanın hikâyesidir. *İfade'*nin mukaddimesinde belirttiği üzere yazarın "Ormanda Yürüyüş"ü doğayı, hayvanları ve kadınları koruma üzerine kurguladığı anlaşılmaktadır.

4. Sonuç

Mehmet Uzun, tanınmış bir şair-yazar değildir. Biyografisi ve eserleriyle ilgili ilk defa bu çalışmada bilgiler verilmiştir. M. Uzun, hayatı boyunca yazma gayreti içinde olmuş, sonunda eserlerini *İfade* adıyla bir araya toplamıştır. M. Uzun, çilesi olan bir yazardır; amacı yeryüzüne iyiliği yaymaktır. "Ormanda Yürüyüş"te anlatılmak istendiği gibi tabiata ve hayvanlara zarar verilmemeli, özellikle kadınlara saygılı davranılmalı, onlara daima destek olunmalıdır. M. Uzun'un hikâyelerinde kahramanlar şiirle konuşturulmaktadır. "Nesirde zorlandığı"nı ifade eden yazarın nesrine göre şiirinin daha başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Üslubu ağız özellikleri göstermektedir; bu sebeple nesrinde zaman zaman devrik cümlelerle birlikte anlatım bozuklukları görülmekte, akıcılık ve bütünlük ortadan kalkmaktadır. *İfade*'nin mukaddimesinde belirttiği üzere sufi şairlerden etkilendiği anlaşılan M. Uzun'un hikâyeleri, klasik mesnevilerde gördüğümüz iç içe geçmiş hikâyelerden oluşmaktadır. Yine mesnevilerde ve edebiyatımızın modern anlamda ilk hikâye ve romanlarında görülen araya girerek okuyucuya nasihat verme, açıklama yapma gibi yapısal özelliklerle karşılaşılmaktadır.

Kaynaklar

Uzun, Mehmet. 2019. *İfade*. 1-3 cilt, 2. basım. İstanbul: Furkan Yayınevi.

Uzun, Mehmet. 2020 "İfade". Erişim: 16 Temmuz 2025. https://www.sonifadem.com

Uzun, Mehmet. 2024. "Mehmet Uzun'la Röportaj". Görüşmeci: Ekrem Köseoğlu. 20 Şubat 2024.